

Список літератури

1. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] : Закон України : [від 23.02.2006 № 3480-IV]. – Режим доступу : <<http://zakon.rada.gov.ua>>.
2. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : Закон України : [від 17.09.08 р. № 514-VI]. – Режим доступу : <<http://www.zakon.rada.gov.ua>>.
3. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] : звіт ДКЦПФР за 2010 рік. – Режим доступу : <<http://www.ssmc.gov.ua>>.
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://ukrstat.gov.ua>>.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.

© О.П. Близнюк, Т.О. Сідорова, Г.Г. Лисак, 2012

УДК 336.76 (477)

О.П. Близнюк, канд. екон. наук

І.Л. Шевчук

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МЕХАНІЗМІ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Досліджено механізм державного регулювання в системі функціонування та розвитку фондового ринку України. Визначено основні напрями та форми участі держави в регулюванні національного ринку цінних паперів.

Исследован механизм государственного регулирования в системе функционирования и развития фондового рынка Украины. Определены основные направления и формы участия государства в регулировании национального рынка ценных бумаг.

The state regulation mechanism in system of functioning and development of the share market of Ukraine is investigated. The basic directions and forms of participation of the state in regulation of a national securities market are defined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах ринок цінних паперів в Україні динамічно розвивається. Велику роль відіграє держава як гарант стабільності фондового ринку, що сприяє підвищенню ефективності національної економіки взагалі.

Головними завданнями державного регулювання фондового ринку України на сучасному етапі є забезпечення стабільного розвитку

й функціонування ринку цінних паперів у цілому, гарантування прав та законодавче визначення діяльності всіх суб'єктів фондового ринку, узгодження інтересів усіх суб'єктів ринку встановленням необхідних нормативних правил у їх взаємовідносинах.

Сьогодні актуальною є проблема узгодження взаємодії механізмів державного регулювання та фондового ринку, їх підсистем та елементів, напрямів впливу на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання, що в цілому має забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток національної економіки та суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми узгодження економічних інтересів держави, суб'єктів господарювання, учасників фондового ринку, напрямів та форми державного регулювання ринку цінних паперів висвітлювали у своїх працях зарубіжні та вітчизняні науковці: З. Боді, С. Брю, Е. Долан, К. Макконнелл, Р. Мертон, Ф. Мішкін, М.Ю. Алексєєв, В.В. Глущенко, А.В. Калина, В.В. Корнєєв, С.О. Маслова, О.М. Мозговий, В.М. Опарін, В.М. Радзієвська, О.Р. Романенко, О.Ю. Смолянська, В.М. Суторміна, В.П. Ходаківська, В.С. Торкановський та ін.

Мета та завдання статті. Метою статті є дослідження механізму державного регулювання в системі функціонування та розвитку фондового ринку України. Аналіз структури, функцій та напрямів впливу всіх підсистем державного регулювання на діяльність ринку цінних паперів у сучасних умовах трансформації ринкової економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Господарським кодексом України від 16.01.2003 р. визначено основні напрями та форми участі держави й місцевого самоврядування у сфері господарювання, де «держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому» [5].

Державне регулювання ринку цінних паперів – це проведення державою комплексу заходів з регулювання та нагляду за фондовим ринком із метою захисту інтересів усіх його учасників та запобігання кризовим явищам. Механізм державного регулювання фондового ринку можна подати у вигляді сукупності трьох груп взаємопов'язаних структурних елементів, а саме (рис.):

1) правове та нормативне забезпечення, яке включає законодавчі та нормативні акти загальнодержавного та місцевого

значення;

2) система органів та інституцій державного управління та регулювання;

3) економічні важелі та фінансово-кредитні інструменти впливу держави на діяльність фондового ринку.

До основних законодавчих актів, що були ухвалені з метою регулювання ринку цінних паперів в Україні належать такі закони України: «Про цінні папери та фондову біржу» (від 18.06.1991); «Про приватизаційні папери» (від 6.03.1992); «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (від 30.10.1996); «Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» (від 10.12.1997); «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (від 12.07.2001); «Про цінні папери та фондовий ринок» (від 23.02.2010) та ін. [1–6].

Регулювання діяльності фондового ринку здійснюється трьома гілками влади: законодавчою, виконавчою, судовою. Водночас існує спеціальний уповноважений орган, який контролює дотримання норм законодавства щодо ринку цінних паперів його учасниками. В Україні – це Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР), яку було створено згідно з Указом Президента України від 12 червня 1995 року. Вона здійснює державне регулювання ринку цінних паперів, державний контроль за випуском та обігом цінних паперів та їх похідних в Україні.

Прийняттям Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [1] функції та повноваження ДКЦПФР були суттєво розширені.

Згідно із Законом [1] ДКЦПФР здійснює регулювання ринку цінних паперів у таких формах: 1) регулювання випуску та обігу цінних паперів, прав та обов'язків учасників ринку цінних паперів; 2) реєстрація випусків (емісій) цінних паперів та інформації про випуск (емісію) цінних паперів; 3) контроль за дотриманням емітентами порядку реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, умов продажу (розміщення) цінних паперів, передбачених такою інформацією; 4) створення системи захисту прав інвесторів і контролю за дотриманням цих прав емітентами цінних паперів та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів; 5) контроль за достовірністю інформації, що надається емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, контролюючим органам; 6) установлення правил і стандартів здійснення операцій на ринку цінних паперів та контролю за їх дотриманням; 7) контроль за системами ціноутворення на ринку цінних паперів; 8) контроль за діяльністю осіб, які обслуговують випуск та обіг цінних паперів.

Рисунок – Складові елементи механізму державного регулювання діяльності фондового ринку в Україні

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку згідно з чинним законодавством має повноваження здійснювати контроль за достовірністю і розкриттям інформації, що надається емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, вимагати надання необхідних документів відповідно до чинного законодавства, розробляти і затверджувати обов'язкові для виконання нормативні акти з питань, що належать до її компетенції.

Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» [3] запроваджено механізм розкриття інформації на фондовому ринку для суб'єктів – емітентів цінних паперів.

Рішенням ДКЦПФР було схвалено Концепцію розкриття інформації на фондовому ринку України. З 1 березня 2007 року відповідно до Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів розпочала функціонування загальнодоступна інформаційна база даних ДКЦПФР про ринок цінних паперів, вільний доступ до якої здійснюється через веб-сайт у мережі Інтернет – www.stockmarket.gov.ua.

Відповідно до основних напрямів, запроваджених Концепцією розкриття інформації на фондовому ринку, Комісією задекларовано право емітента на використання постійно поновлюваних програм із формування особливої та регулярної інформації, які можуть бути безкоштовно отримані емітентами на веб-сайті уповноваженої особи Комісії, за електронною адресою: www.smida.gov.ua.

У зв'язку із прийняттям та введенням в дію Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. [6] ключовим питанням стало регулювання діяльності акціонерних товариств щодо визначення порядку оприлюднення інформації емітента цінних паперів закритими (приватними) та відкритими (публічними) акціонерними товариствами.

Розкриття інформації публічними акціонерними товариствами (ПАТ) є абсолютно виправданим та необхідним, оскільки забезпечує повноцінне функціонування ринку цінних паперів. На відміну від них, закриті та приватні акціонерні товариства (ЗАТ і ПрАТ) звільнені від необхідності надавати ДКЦПФР інформацію про свою діяльність, а також оприлюднювати звітність у загальнодоступних базах даних Комісії та офіційних виданнях. Експерти вважають, що така ситуація не сприятиме прозорості фондового ринку та може призвести до численних порушень прав акціонерів емітентами цінних паперів – закритими акціонерними товариствами, до невиконання функцій з моніторингу фондового ринку, до неможливості надавати інформацію на запити щодо закритих акціонерних товариств.

З метою кращого розуміння емітентами цінних паперів порядку розкриття інформації відповідно до вимог Положення про розкриття інформації емітентами акцій та облігацій підприємств, які знаходяться у лістингу організатора торгівлі, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку 7 грудня 2010 року запровадила електронну систему комплексного розкриття інформації (ЕСКРІН).

ЕСКРІН створено Комісією за підтримки Проекту USAID «Розвиток ринків капіталу» і покликана створити в Україні основу для ефективної взаємодії між регулятором, емітентами, інвесторами та громадськістю (потенційними інвесторами) у частині підготовки, розміщення та оприлюднення інформації про діяльність емітентів цінних паперів згідно з вимогами до розкриття інформації, передбаченими Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» [3], Законом України «Про акціонерні товариства» [6] та відповідно до міжнародних стандартів, закріплених у принципах Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO) та в директивах Європейського Союзу.

ЕСКРІН є частиною інформаційного ресурсу загальнодоступної інформаційної бази даних ДКЦПФР про ринок цінних паперів. Оскільки розкриття інформації в ЕСКРІН є офіційним оприлюдненням такої інформації шляхом, передбаченим законодавством, то воно не є розголошенням інсайдерської інформації. Усі зацікавлені особи отримують одночасний, однаковий і безкоштовний доступ до інформації, розміщеної в ЕСКРІН.

Електронна система ЕСКРІН у першу чергу, є орієнтованою на захист прав інвесторів. Тому її впровадження спрямовано на забезпечення інвесторів оперативнішим, безкоштовним та цілодобовим доступом до інформації про діяльність емітента, його фінансово-господарський стан та ін. Інвестор матиме швидкий доступ до інформації, отримання якої сьогодні потребує немалих зусиль і часу аналітиків на фондовому ринку.

У системі фінансового моніторингу важливе місце посідає моніторинг учасників фондового ринку, зокрема емітентів цінних паперів. Загальна система фінансового моніторингу в Україні складається з двох рівнів: первинного та державного.

Первинний мають проводити всі підприємства, установи та організації, фізичні особи – підприємці, які відповідно до законодавства здійснюють фінансові операції, надають фінансові послуги. Державний фінансовий моніторинг здійснюють Держфінмоніторинг України, Національний банк України, Міністерство фінансів України, Державна комісія з цінних паперів та

фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України та інші державні органи та служби.

Окрему підсистему механізму державного регулювання фондового ринку становлять економічні важелі та фінансово-кредитні інструменти впливу держави на діяльність ринку цінних паперів, які включають такі напрямки державної політики: бюджетно-податкову, грошово-кредитну, валютну, інвестиційну, амортизаційну, цінову, митну, тарифну, страхову, зовнішньоекономічну, структурно-галузеву, політику інституційних перетворень, антимонопольно-конкурентну та ін. (див. рис.).

Фінансово-кредитна політика держави (як макроекономічний механізм управління) спрямована на розв'язання глобальних завдань соціально-економічного розвитку країни, у тому числі корпоративного сектору економіки, і впливає в цілому на ділову активність, стимулювання національного виробництва, структурну перебудову економіки, науково-технічний прогрес, рівень оподаткування, зайнятість населення, грошову масу в обігу, темпи інфляції, обсяги кредитування, рівень депозитних та кредитних відсоткових ставок, обсяги вітчизняних та іноземних інвестицій, оновлення основного капіталу, стан платіжного балансу, валютний курс, попит та пропозицію на ринках капіталу тощо.

Висновки. Таким чином, макроекономічне регулювання ринку цінних паперів здійснюють органи державної влади країни. У розпорядженні держави є важелі як прямої дії у вигляді розробки та прийняття законодавчих та підзаконних актів, функціонування системи органів державного управління та контролю, що забезпечують пряме втручання в діяльність суб'єктів фондового ринку, так і непрямі засоби регулювання ринку цінних паперів за рахунок використання економічних інструментів впливу, розробки та проведення податкової, інвестиційної, грошово-кредитної, валютної політики тощо.

Державне регулювання фондового ринку має комплексний характер і потрібне великому колу суб'єктів ринку цінних паперів: інвесторам – для прийняття поінформованого та зваженого рішення про інвестування коштів у цінні папери емітентів; емітентам – для демонстрації результатів діяльності, створення та підтримки позитивного іміджу з метою зростання капіталізації; фінансовим посередникам та іншим учасникам фондового ринку – для здійснення аналізу поточного та перспективного фінансово-господарського стану емітентів, визначення їх частки в певному сегменті ринку, можливості впливу на певні сегменти ринку; регулятору – для здійснення ефективного нагляду за емітентами та інвесторами; державі – для більшої прозорості національного ринку цінних паперів, що більшою

мірою відповідатиме міжнародним стандартам розкриття інформації на фондовому ринку.

Список літератури

1. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 51 (17 грудня).

2. Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу паперів в Україні : Закон України від 10.12.1997 р. № 710/97-ВР // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 1 (10 січня).

3. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV // Урядовий кур'єр. – 2006. – № 75 (19 квітня).

4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 154 (29 серпня).

5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Голос України. – 2003. – № 49 (14 березня).

6. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 202 (29 жовтня).

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.
© О.П. Близнюк, І.Л. Шевчук, 2012

УДК 338(477):336.748.12

О.П. Близнюк, канд. екон. наук, проф.
І.Л. Шевчук, доц.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Розглянуто сутність інфляції, досліджено закономірності її розвитку, проаналізовано основні тенденції інфляційних процесів в Україні та методологію обчислення.

Рассмотрена сущность инфляции, исследованы закономерности ее развития, проанализированы основные тенденции инфляционных процессов в Украине и методология исчисления.

Essence of inflation is considered, conformities to law of her development are investigational, the basic tendencies of inflationary processes in Ukraine and methodology of calculation are analysed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні набуло значного поширення таке соціально-економічне явище, як інфляція